

Rekenvaardigheden

Leren omgaan met cijfers en geld

Basisvaardigheden helpen mensen om te functioneren in onze maatschappij. Dit gaat over taal- en digitale vaardigheden én over rekenen. Deze factsheet besteedt aandacht aan basisvaardigheden die te maken hebben met cijfers, dus rekenvaardigheden. Naast de algemene rekenvaardigheden zoals toegepast in het omgaan met tijd, maten, tabellen, grafieken, verkeersborden, planning en symbolen, wordt er ruim aandacht besteed aan de financiële vaardigheden: toegepast in het omgaan met geld.

Cijfers en getallen spelen een grote rol in het dagelijks leven: heb je genoeg geld bij je voor dat product? Hoe laat moet je vertrekken om op tijd te zijn voor de afspraak? Hoeveel suiker moet er in die taart? Hoe lees je in die tabel af welk weer het overmorgen wordt?

De hele dag zijn er situaties waarin je moet omgaan met getallen, cijfers en maten. Kun je dit niet (goed), dan kan dat belemmerend zijn in het dagelijks leven. Volwassenen die hier problemen mee ondervinden, noemen we laaggecijferd. Naar schatting gaat dit om anderhalf miljoen mensen in Nederland. Laaggecijferdheid levert grote problemen op voor hen individueel, maar ook voor de maatschappij als geheel.

- Niet kunnen klokken of plannen is erg lastig. Het vormt een obstakel om op tijd te komen op het werk of de kinderen naar school brengen. Dat geldt ook voor werken met een kalender. Denk aan afspraken die (ver) in de toekomst liggen, bijvoorbeeld een afsprakenbrief van de tandarts of een reis plannen.
- Dagelijks gaan we om met geld. Als rekenen lastig is en een gevoel van ordegraute ontbreekt, is het lastig boodschappen doen. Geld kunnen natellen is belangrijk als je wisselgeld krijgt. Helemaal lastig wordt het om te bepalen of er genoeg geld is. Voor nu, maar ook voor de rest van de maand. Sparen en budgetteren zijn onmisbare vaardigheden, maar zeer moeilijk voor een laaggecijferde.
- Laaggecijferden hebben moeite met maten en maatgevoel. Dit levert bijvoorbeeld problemen op bij koken volgens een recept, medicijnen innemen of toedienen aan een kind, afstanden inschatten en hoe lang je daarover doet, een caravan beladen enzovoort.

Er zijn eindeloos veel situaties te bedenken waarin laaggecijferdheid niet alleen belemmerend werkt, maar ook gevaarlijke

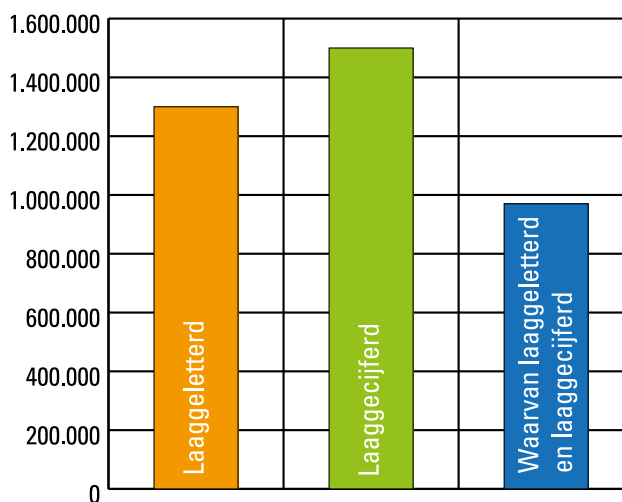
situaties oplevert. Denk bijvoorbeeld aan financiële oplichting, medicijnbijsluiters of werkinstructies waarin getallen voorkomen.

MEER LEZEN OVER LAAGGECIJFERDHEID: *Het belang van rekenen en gecijferdheid in een leven lang leren*, een prettig inleidend boekje met veel voorbeelden van alledaagse situaties waarbij gecijferdheid een rol speelt. Rinske Stelwagen en Kees Hoogland, Steunpunt taal en rekenen ve, 30 blz., 2015.

De rol van de Bibliotheek

Bibliotheken werken actief aan het tegengaan van laaggeletterdheid. Daarin is veel aandacht voor taal- en digitale vaardigheden, maar we zien ook steeds meer aandacht voor bijvoorbeeld *gezondheids-* en rekenvaardigheden. De rekenvaardigheden zijn expliciet benoemd in het programma *Tel mee met Taal*. Vaak overlapt de ondersteuning bij het versterken van verschillende basisvaardigheden. Zo zien we dat de Bibliotheek met het programma Digisterker en het landelijke project *de Belastingdienst* ook mensen ondersteunt die moeite hebben met regels, cijfers of rekentaal. Veel laaggeletterde mensen zijn ook laaggecijferd.

Absolute aantallen laaggeletterden en laaggecijferden

Op basis van de beroepsbevolking in 2012: 10.992000 (CBS).
Bron: Buisman e.a., 2013.

Bibliotheken ondersteunen volwassenen die beter willen leren rekenen of budgetteren, zodat zij zich op het werk of thuis zelfstandig kunnen redenen. Bibliotheken doen dit bijvoorbeeld door:

- Informatie en kennis beschikbaar stellen
- Ontmoeting organiseren en faciliteren
- Mensen stimuleren om hun kennis en ervaring te delen
- Lesmaterialen en programma's aanbieden

Hierbij is samenwerking met andere partijen van groot belang.

Doelgroepen

- Laagopgeleide jongeren en vroegtijdige schoolverlaters
- Mensen die weinig of niet geschoold zijn
- Migrant, vooral de eerste generatie
- Mensen uit achterstandswijken en volksbuurten, die daar levenslang wonen
- Vluchtelingen
- Mensen met meerdere problemen, zoals geldgebrek, werkloosheid en relatieproblemen
- Ouderen
- Laagtaalvaardige ouders; denk ook aan BoekStart-ouders of dBos-ouders

Samenwerkingspartners en wat kunnen zij betekenen

De Bibliotheek werkt samen met lokale en regionale partners om mensen te ondersteunen bij het beter leren rekenen, administreren en budgetteren. Samenwerking krijgt onder andere vorm in het bereiken van mensen en het uitvoeren van de programma's. Het is belangrijk om het aanbod en het netwerk goed te integreren in het Taalhuis-netwerk.

Samenwerkingspartners voor de Bibliotheek zijn:

- Maatschappelijk werk
- Welzijnswerk
- Wmo-loket
- Sociaal raadslieden
- Gemeentelijke schuldhulpverlening, Kredietbank
- Formulierenbrigade
- UWV
- **Taal voor het Leven** – werkt met bibliotheken, lokale en regionale organisaties samen om meer laaggeletterden te bereiken en te scholen. Taal voor het Leven ontwikkelde o.a. de Taalmeter en de Rekenmeter, trainingen voor taalmaatjes, oefenmaterialen, communicatiemiddelen en meer om **samen met de partners** laaggeletterdheid te bestrijden.
- Het **Landelijk Stimuleringsnetwerk Thuisadministratie** – biedt een overzicht van lokale SchuldHulpMaatjes en organisaties die hulp bieden bij thuisadministratie.
- De **NVVK** – branchevereniging voor schuldhulpverlening en sociaal bankieren, helpt financiële misstanden tegengaan en biedt sociale alternatieven om schulden te voorkomen, op te lossen en beheersbaar te maken. In bijna alle Nederlandse gemeenten bieden de lokale leden – publieke instellingen én private ondernemingen – hun diensten aan.
- **MEE** – welzijnsorganisatie, verzorgt in veel gemeenten en regio's ondersteuning voor onder andere mensen met een beperking en adviseert over geldzaken.

TIP! Met de **Rekenmeter** van de Stichting Lezen & Schrijven kunnen gemeenten, bedrijven, schuldhulpverleningsorganisaties en andere organisaties snel een indicatie krijgen van het rekenniveau van hun klanten of werknemers. De Rekenmeter invullen duurt ongeveer twaalf minuten en is geschikt voor iedereen met een opleiding tot en met niveau mbo 4. De Rekenmeter wordt ook ingezet bij de samenwerking binnen het Taalhuis.

Suggesties voor lessen en programmering

Een belangrijk uitgangspunt in bijna alle rekenoefeningen en rekenprogramma's voor volwassenen is dat deze uitgaan van situaties, rollen en taken in het dagelijks leven.

Hieronder volgen suggesties voor lessen en programmering die uw Bibliotheek, al dan niet in samenwerking met partners, hiervoor kan inzetten.

Oefenprogramma's voor algemene rekenvaardigheden

- Het digitale oefenprogramma **ffRekenen** gaat uit van veel voorkomende rekensituaties. De ffRekenen-theorie leert beter rekenen aan de hand van de gesproken uitleg en toelichting op de oefeningen met breuken, procenten en verhoudingen. Bij ffRekenen-Praktijk past de deelnemer het geleerde toe in dagelijkse situaties, herkenbaar van thuis, werk of vrije tijd.
- De website **Beter Rekenen** bevat naast oefeningen ook de mogelijkheid om elke werkdag vier vragen op drie niveaus te ontvangen. Je ziet daarna of je de juiste antwoorden gekozen hebt en krijgt een korte uitleg. Van Beter Rekenen is ook een **app** beschikbaar (Android en iOS).
- **Melkweg+** bevat oefenboekjes (pdf) die vooral geschikt zijn voor NT2'ers. Er zijn vijf rekenboekjes op het instroomniveau: Reizen (onder meer klokkijken, kilometers), Boodschappen (kassabon, duurder/goedkoper dan), Huishouden (energie en waterrekening), Cursus volgen (abonnementskosten) en Markt (kilo's en grammen).

Toelichting op financiële vaardigheden

Het niet kunnen overzien van een budget en het niet goed kunnen inschatten van de waarde van bedragen, leiden onvermijdelijk tot schulden. Vaak worden leningen aangegaan tegen woekerrentes om het ene gat met het andere te dichten.

Dit heeft een effect op de persoon zelf en zijn of haar gezin, maar is ook een grote last voor de maatschappij. Deze mensen krijgen te maken met armoede, deurwaarders, schuldhulpverlening, enzovoort.

Mensen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen zijn veel vaker langdurig arm dan niet-laaggeletterden.

Armoede en laaggeletterdheid gaan hand in hand: laaggeletterdheid is vaak een belemmering om zelfredzaam te zijn en armoede vergroot de kans op laaggeletterdheid.

Volgens het Nibud ben je financieel zelfredzaam als je weloverwogen financiële keuzes maakt zodat je financiën op de korte en lange termijn in balans zijn. Je bent financieel zelfredzaam als je drie competenties voor financiële zelfredzaamheid in de praktijk uitvoert.

Deze competenties zijn:

1 IN KAART BRENGEN

- Men bekijkt wekelijks het banksaldo (67% van de huishoudens doet dit)
- Men werkt minimaal eenmaal per maand zijn administratie bij (89%)
- Men zet minimaal eenmaal per jaar zijn uitgaven op een rij (44%).

33% van de huishoudens voert deze vaardigheden alle drie uit.

2 VERANTWOORD BESTEDEN

- Men vertoont verantwoord aankoopgedrag – subjectieve beleving (81%)
- Men heeft geen betalingsproblemen (82%)
- Men koopt geen producten als men daar geen geld voor heeft (73%)

54% van de huishoudens voert deze vaardigheden alle drie uit.

3 VOORUITKIJKEN

- Men vertoont verantwoord leengedrag – geen lening of betaalbare aflossing (70%)
- Men spaart (82%)
- Men heeft een spaarrekening en spaargeld (77%)

54% van de huishoudens voert deze vaardigheden alle drie uit.

Oefenprogramma's voor het omgaan met geld

- **Voor hetzelfde geld** is een cursusprogramma van Taal voor het Leven, speciaal gemaakt voor mensen die hun administratie op orde willen brengen en houden, en die moeite hebben met lezen, rekenen en schrijven. Voorbeelden van thema's zijn internetbankieren, onverwachte uitgaven en verzekeringen. Door de lessen krijgen de deelnemers een goed overzicht van hun financiën en alles wat daarbij hoort. In samenwerking met het Nibud.
- De methode **Succes!**, van Taal voor het Leven, is bestemd voor volwassenen die beter willen leren lezen en schrijven. De Succes!-oefenboekjes bevatten situaties uit het dagelijks leven en de werkomgeving. Ze zijn afzonderlijk te gebruiken. Voorbeelden van Succes!-boekjes over geld en financiële vaardigheden zijn: Slim kopen, Help! Ik ben mijn pinpas kwijt, Belastingen en douane, Waar blijft mijn geld? En Hoe ga ik dit betalen?.
- Oefenen.nl biedt digitale oefenprogramma's rond het thema geld:
 - **Lees en Schrijf! Geld en Rekenen** bevat praktische oefeningen waarin, al dan niet met een rekenmachine, met geld wordt gerekend bij kopen op afbetaling, korting en kopen via internet. Bij dit programma kan het werkboek Lees en Schrijf! Geld en rekenen gebruikt worden.
 - **Tel je geld** is een oefenprogramma voor mensen die minder geld uit moeten of willen geven en mensen die overzicht en inzicht willen hebben in hun inkomsten en uitgaven. Met filmpjes, animaties en aandacht voor reflectie op de eigen situatie. Het programma bevat een certificaat, handleiding en werkbladen. Vanaf taalniveau 1F.

- **TIP!** Laat tijdens een groepsbezoek de nieuwe [Budget-planner](#) zien. Met de Budgetplanner houd je heel simpel je inkomsten en uitgaven bij. Zo krijg je een goed beeld van wat je overhoudt of tekort komt.
- Met de app [Samen Leren](#) oefen je samen om je basisvaardigheden te verbeteren: bijvoorbeeld Nederlands, verstandig omgaan met geld, rekenen of gezond leven. Deelnemers zitten bij elkaar en maken de oefeningen op hun eigen telefoon. De onderwerpen sluiten aan bij de programma's op [Oefenen.nl](#). De app Samen Leren is te downloaden in de Apple Store en in Google Play Store.
- Steffie zet zich met haar website speciaal in voor mensen met een verstandelijke beperking, ouderen en laaggeletterden. Doel is hen zelfredzamer te maken in een wereld die steeds digitaler en ingewikkelder wordt.
 - In [Eenvoudig bankieren](#) legt Steffie uit hoe je kunt bankieren via de computer, smartphone of tablet. Er zijn oefeningen in het betalen met een bankpas. Ook leert de deelnemer hoe hij de Rabo Scanner moet gebruiken.
 - In [Zo werkt IBAN](#) legt Steffie uit wat IBAN is en hoe het werkt; inclusief praktische tips.
- [Wat kost mijn wens?](#) Op deze site is te zien wat wensen kosten, waarna je kunt uitrekenen of je genoeg geld hebt voor je eigen wens. Met medewerking van het Nibud.
- Voor kinderen van groep 7 en 8 heeft Uitgeverij Zwijsen met Stichting Quiet 500 een gratis lespakket ontwikkeld. Doel van dit pakket is schoolkinderen bewust te maken van stille armoede. Het pakket bevat handige [lessuggesties](#) met achtergrondinformatie, filmpjes en tips.

Organiseren in de Bibliotheek

- **EEN BIJEENKOMST VOOR SAMENWERKINGSPARTNERS**
Nodig (mogelijke) samenwerkingspartners uit om uitleg te geven en/of samen na te denken over het verband tussen laaggeletterdheid en financiële problemen. Hoe kunnen de partijen elkaar optimaal aanvullen en ondersteunen? Er is vaak overlap in de doelgroepen en de partners herkennen de problematiek. De [Rekenmeter](#) kan helpen om het inzicht in de doelgroep te vergroten.
- **EEN WEKELIJKS OEFENSPREEKUR IN DE BIBLIOTHEEK**
Er zijn diverse programma's waarmee mensen zelf het rekenen kunnen oefenen zoals [ffRekenen.nl](#) en [Beterrekenen.nl](#) (zie hiervoor). Sommige mensen vinden het echter prettig om hierbij geholpen te worden. Verzorg wekelijks een spreekuur waarin mensen onder begeleiding kunnen oefenen op een computer in de Bibliotheek. Loket Haarlem is een mooi praktijkvoorbeeld van het gratis (drie uur durende) spreekuur dat [Bibliotheek Zuid-Kennemerland](#) wekelijks houdt voor vragen over en praktische ondersteuning bij het aanvragen van regelingen en voorzieningen rond wonen, welzijn, zorg, vervoer en financiën.
- **SPREEKUREN VAN PARTNERORGANISATIES**
Uw Bibliotheek kan ook activiteiten van partnerorganisaties

faciliteren. Bijvoorbeeld een inloopspreekuur voor mensen met vragen over hun financiële administratie. Sommige partnerorganisaties bieden op vrijwilligersbasis hulp bij het invullen van formulieren. Nodig deze organisaties uit om deze spreekuren in uw Bibliotheek te houden.

[Bibliotheek Bollenstreek](#) faciliteert bijvoorbeeld het gratis Financieel café, waarbij onder meer het Nibud en Welzijn Teylingen vragen over administratie en financiën beantwoorden. Diverse bibliotheken faciliteren spreekuren voor hulp bij belastingaangifte. Een voorbeeld is Bibliotheek Rotterdam, waar een team vrijwilligers onder de naam [HUBA](#) enkele keren per jaar een zittingsdag houdt en ongeveer 700 mensen helpt.

INFORMATIEVE BIJEENKOMSTEN

Organiseer een serie informatieve bijeenkomsten over geld en financiën. Nodig, samen met de partners, uw doelgroep expliciet uit. Gebruik begrijpelijke taal in de uitnodiging en de presentatie. Wijs ook de samenwerkingspartners en gespreksleider hier op. De bijeenkomsten hebben prikkelende thema's: de uitdaging zit in het bereiken van de doelgroep en het begrijpelijk overbrengen van informatie. Nodig voor deze bijeenkomsten sprekers uit die meer weten over thema's zoals:

- De waarde van geld
- Rondkomen vroeger en nu
- Geld, opvoeding en zakgeld

Achtergrondinformatie over rekenen, geld en omgaan met schulden

- Wat mensen in het onderwijs zouden moeten leren op het gebied van taal en rekenen, is vastgelegd in de [Standaarden en Eindtermen Taal en Rekenen](#) v.e. Aan het eind van het primair onderwijs worden kinderen verondersteld niveau 1F bereikt te hebben voor zowel taal- als rekenvaardigheid. Niveau 2F hebben mensen nodig om taal- en rekentaken in het dagelijks leven te kunnen uitvoeren. Met de Standaarden en Eindtermen is het niveau van volwassen leerders op het gebied van taal, rekenen en

digitale vaardigheden in beeld gebracht. Opgesteld door Steunpunt taal en rekenen ve en CINOP. NB vanaf pagina 35 zijn de rekenniveaus beschreven.

- **Factsheet over de relatie tussen laaggeletterdheid, armoede en schulden.** Bijna één op de vijf huishouders heeft risicovolle of problematische schulden of maakt gebruik van schuldhulpverlening. Welk deel hiervan is laaggeletterd en in hoeverre zijn zij als gevolg hiervan in de schulden gekomen? Het uitgebreide onderzoeksrapport **Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede** beschrijft verschillen tussen laaggeletterden en niet-geletterden. Het geeft feiten en cijfers over het inkomen van gezinnen en individuen. Ingrid Chrisstoffels. Pieter Baay, Ineke Bijlsma, e.a., Stichting Lezen & Schrijven, 2016.
- **Wijzer in geldzaken** – Betrouwbare informatie van de rijksoverheid over financiële zaken waar mensen gedurende hun leven mee te maken krijgen. De site is een initiatief van het ministerie van Financiën met partners uit de financiële sector, wetenschap, overheid, onderwijs-, voorlichtings- en consumentenorganisaties ter bevordering van verantwoord financieel gedrag in Nederland.
- **Nibud** – geeft voorlichting en doet onderzoek naar geldzaken in de praktijk zoals sparen, lenen, rondkomen en de huishoudportemonnee. Van het Nibud zijn ook de campagnes **Grip op geld** en **Besteed bewust**. En doe er je voordeel mee.
- **Week van het geld** – De Week van het geld 2017 vindt plaats van 27 tot en met 31 maart. Het doel van deze themawEEK is om leerlingen al jong te leren omgaan met geld. Zo wordt de basis gelegd voor financiële zelfredzaamheid op volwassen leeftijd.
- De site **Geldplan kom uit de geldzorgen** is bedoeld als hulpmiddel voor Vrijwilligers Thuisadministratie en hun cliënten.

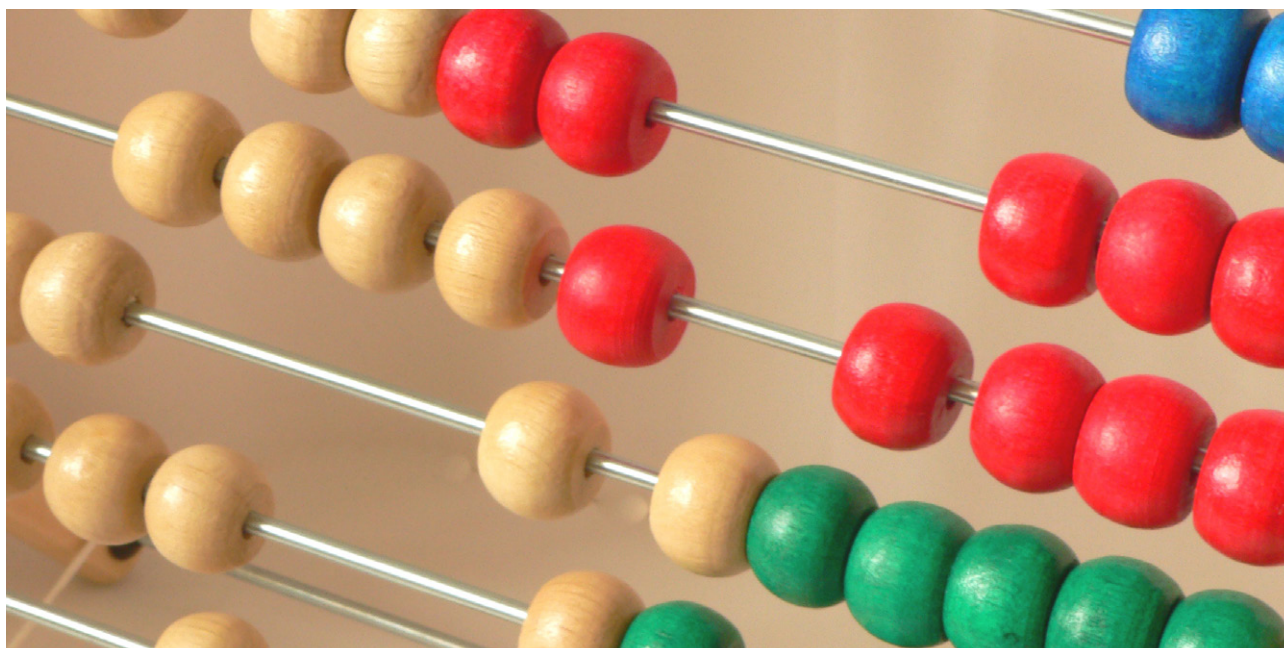
Samen vullen zij de Quick Scan in, brengen de financiële situatie in kaart en stellen een actieplan op.

- **Zelf je schulden regelen** – Voor algemene vragen over schulden, schuldhulpverlening of schuldeisers, met de uitleg van begrippen en een overzicht van veelgestelde vragen. Het stappenplan helpt mensen met beginnende financiële problemen een oplossing te vinden en hun financiën weer op de rails te krijgen. Zo maken zij zelf een overzicht en uiteindelijk een betaalplan op maat. De site helpt verder om dit betaalplan uit te voeren en regelingen met schuldeisers te treffen.

Tips voor de bibliotheekcollectie

Bezoekers van de Bibliotheek vinden het fijn om ook met boeken aan de slag te kunnen. Een goede collectie nodigt hiertoe uit. Hierna vindt u een aantal suggesties van speciaal voor de doelgroep geschreven materialen over geld en rekenvaardigheden.

- Uitgaven van Uitgeverij Eenvoudig Communiceren:
 - In de serie **Gewoon Zo** zijn drie thema's over geld verschenen:
Hoe regel je bankzaken?
Hoe voorkom je schulden?
Wat moet je weten als je gaat winkelen?
 - Speciaal voor jongeren is **Ik regel mijn geldzaken** geschreven. Als je weet hoe je geldzaken regelt, kun je beter met geld omgaan.
 - Het boek voor jongeren **Klem; Katja en Udo in de schulden** vertelt over Katja en Udo wier relatie onder druk staat door ongeopende rekeningen en brieven van de deurwaarder. Klem sluit aan bij het oefenprogramma 'Tel je geld' op Oefenen.nl.
 - **Over schulden gesproken** laat zien dat je met geld moet leren omgaan voordat het te laat is. Het boek bevat openhartige interviews met mensen die in de schulden zijn geraakt. Terugkerend thema is: praat over je schulden en zoek hulp! Met hulp heb je de grootste kans snel uit de schulden te komen.

- Werkboek **Lees en Schrijf! Geld en rekenen** bevat tips, uitleg van sommen en woorden die met geld te maken hebben. Er is aandacht voor de rekenmachine en er kan worden geoefend. Het werkboek sluit aan bij Oefenen.nl, maar is heel goed los te gebruiken.

- De oefenboekjes van **Succes!** van Taal voor het Leven, zijn voor volwassenen die beter willen leren lezen en schrijven. Ze sluiten goed aan op situaties uit het dagelijks leven en de werkomgeving. Relevant zijn: *Slim kopen, Help! Ik ben mijn pinpas kwijt, Belastingen en douane, Waar blijft mijn geld? En Hoe ga ik dit betalen?*

- **Problemen met schulden? Wat kunt u doen?** (pdf). Deze folder van de NVVK legt in zeven stappen uit wat je kunt doen als je schulden hebt.
- Onlangs is de tweede editie van de Glossy **Quiet 500** uitgebracht met als doel stille armoede onder de aandacht van een grotere groep Nederlanders te brengen. Deze editie presenteert de eerste resultaten van de Quiet Community. Inclusief uitneembaar katern **Quiet kids** voor kinderen in groep 7 en 8.
- **Qracht 500** geeft de mensen achter de Nederlandse armoedecijfers een gezicht en een stem. In de beeldvorming is armoede vaak 'eigen schuld'. De verhalen van heel diverse **ervaringsdeskundigen** geven hier een aanvulling op.

Voor meer informatie en ondersteuning

Wilt u in de Bibliotheek meer doen met financiële en rekenvaardigheden? Neem contact op met ProBiblio:

Ellie van der Meer: tel. 06 14 39 49 05, e-mail evdmeer@probiblio.nl **Thomas Bersee:** tel. 06 14 30 39 83, e-mail tbersee@probiblio.nl